

Ірина ХОМ'ЯК

здобувачка вищої освіти першого рівня
історичного факультету
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ЕКУМЕНІЧНА МІСІЯ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО: СПРИЯННЯ МІЖКОНФЕСІЙНОМУ ПОРОЗУМІННЮ

Екуменічна діяльність митрополита Андрея Шептицького була одним із вагомих напрямків його духовного служіння та громадської активності. Вона сприяла розвитку міжконфесійного діалогу й поширенню ідеї християнської єдності, що мала важливе значення як для українського народу, так і для ширших європейських процесів. Усвідомлюючи необхідність духовної консолідації, митрополит прагнув поглиблення взаєморозуміння між різними християнськими конфесіями, надаючи цим ініціативам не лише релігійного, а й суспільно-політичного характеру, спрямованого на зміцнення української національної ідентичності в багатонаціональному та багатоконфесійному середовищі.

Особливу увагу митрополит приділяв відносинам із православними церквами. В умовах підпорядкування українського православ'я московському патріархату, А. Шептицький виступав за незалежність і самобутність української церкви, водночас закликаючи до конструктивного діалогу з католицизмом. Він вважав, що відкритий екуменічний діалог може стати засобом збереження культурно-національної самобутності українців, незважаючи на існуючі релігійні розбіжності. Упродовж усього архіпастирського служіння митрополит неодноразово наголошував на важливості братських стосунків між католиками й православними.

На міжнародному рівні А. Шептицький активно підтримував екуменічні ініціативи, брав участь у зустрічах і конференціях, присвячених пошукам єдності християнських церков. Він розглядав Греко-Католицьку Церкву як міст між православ'ям і католицизмом, наголошуючи, що розділення церков має для українців не лише релігійне, а й національне значення. Митрополит підкреслював, що неможливо досягти державної єдності без духовної єдності.

Практичним проявом екуменізму були організація міжконфесійних конференцій, спільних богослужінь, що сприяли взаємній повазі між конфесіями. Для митрополита екуменізм передбачав не лише доктринальну єдність, а насамперед моральне та соціальне братерство, ґрунтоване на загальнолюдських цінностях.

Показовою в цьому контексті була підтримка митрополитом ініціативи Братства Молитви Кирило-Методійського Апостолату в Моравії, яке організовувало регулярні з'їзди слов'янських народів і Церков у Велеграді. Перший Велеградський конгрес відбувся 1907 р., а загалом було проведено сім таких з'їздів. Митрополит А. Шептицький відіграв ключову організаційну роль на перших двох конгресах, визначаючи теми обговорень, серед яких – проблеми взаєморозуміння між православними й католиками та перспективи їх об'єднання під духовним проводом Апостольського престолу.

Митрополит А. Шептицький прагнув подолати міжконфесійні стереотипи та напруження, що домінували в українському релігійному середовищі. Його відкритість до діалогу з православними ґрунтувалася на переконанні, що християнську єдність слід будувати не на протиріччях у догматичних питаннях, а на спільних духовних і моральних засадах. У своїх виступах митрополит наголошував, що головна мета екуменізму полягає у встановленні довіри та духовної близькості, що зміцнюють як релігійну, так і національну гідність.

Важливою складовою екуменічної діяльності А. Шептицького були унійні конференції, які проходили у Пінську з 1930 р. На цих форумах збиралися представники Римо-Католицької Церкви, а також інтелігенція Галичини і Волині, щоб обговорити перспективи порозуміння між католиками та православними. Загалом відбулося шість таких конференцій.

У своїх зусиллях митрополит прагнув якнайтісніше наблизити Греко-Католицьку Церкву до Української Православної, звільняючи останню від впливу московського патріархату, який був тісно пов'язаний із політикою російського самодержавства, а згодом і радянського режиму. Він вважав, що роз'єднання між церквами не є остаточним, адже справжні християнські цінності – любов, милосердя та взаємоповага – вимагають відкритості до діалогу.

Особливого значення набув п'ятий Унійний з'їзд 1936 р., організований митрополитом у Львові. Захід проходив у стінах Богословської академії, де відбулися глибокі дискусії щодо потреби зближення Східної та Західної Церков. Важливу роль у цьому процесі відіграв ректор академії Йосип Сліпий, який у своїй промові підкреслив необхідність тіснішої співпраці з православною церквою задля об'єднання українців у спільній вірі.

Митрополит А. Шептицький послідовно підтримував тісну взаємодію релігійних інституцій із науковими та культурними колами, вбачаючи в цьому важливу умову побудови ефективної моделі суспільного розвитку. Він пропонував, щоб християнські церкви стали майданчиком для відкритого діалогу між представниками різних соціальних прошарків і культурних структур, сприяючи моральному відродженню суспільства. Ці ідеї були

особливо актуальними в умовах іноземного панування над Україною, коли інтелектуальна й культурна активність набували ключового значення для збереження національної ідентичності.

А. Шептицький також усвідомлював потребу у новому поколінні духовенства, здатному ревно працювати над подоланням церковних розбіжностей. Для цього він ініціював створення відповідних навчальних і богословських інституцій. Зокрема, у 1923 р. засноване Богословсько-Наукове Товариство, яке мало стати платформою для підготовки духовних лідерів і розвитку богословської думки.

Екуменічна діяльність митрополита Андрея Шептицького була надзвичайно широкою й вагомою, маючи вплив не лише на Греко-Католицьку Церкву, а й на християнський світ загалом. Його зусилля з налагодження контактів із православними церквами носили не декларативний, а практичний характер. Митрополит ініціював численні зустрічі з ієрархами Православної Церкви, зокрема з представниками московської патріархії, на яких обговорювалися можливості спільної праці задля християнського єднання. Одним із ключових досягнень його екуменічної місії стало вміння знаходити спільну мову між вірянами з різними релігійними переконаннями, спираючись на моральні та духовні цінності. Шептицький був переконаний, що церковна єдність повинна досягатися не через зміну догматів або формальні поступки, а через глибоке взаєморозуміння, що базується на пошані до традицій і віроповчальних основ кожної конфесії.

Ілюстрацією такої позиції став лист митрополита до Папи Пія XII від 29 жовтня 1941 р., в якому він інформував про утиски греко-католицьких та православних священників із Холмщини та Волині, яким заборонялося здійснювати богослужіння в Наддніпрянській Україні. Митрополит вважав, що ці дії німецької адміністрації мали на меті загострення релігійного поділу серед українців задля посилення контролю над окупованими територіями. Від кінця 1941 р. його екуменічна діяльність фактично зосередилася в межах України.

Водночас А. Шептицький продовжував підтримувати контакти з православними ієрархами. Зокрема, 21 жовтня 1941 року він написав архієпископу Холмському Іларіону (Огієнку), виклавши ідею створення Київського Патріархату під духовною зверхністю Ватикану, де головним був би православний архієрей. У відповіді від 14 листопада 1941 р. Іларіон зазначав, що єднання двох українських церков можливе лише за умови очищення Української Православної Церкви від московського впливу та подолання латинізації в ГКЦ.

Особливого значення митрополит надавав залученню молоді до міжконфесійного діалогу, розуміючи, що саме молоді покоління можуть

подолати старі стереотипи і сприяти новій якості релігійного співжиття. Він підтримував проведення екуменічних форумів, семінарів і конференцій для молоді, де обговорювалися питання толерантності, співпраці та пошуку єдності серед християн. Такі заходи суттєво покращували міжконфесійні стосунки і сприяли формуванню атмосфери взаємоповаги.

Для залучення української православної інтелігенції до церковного діалогу митрополит звернувся у листі від 3 березня 1942 р., порушивши питання створення Київської митрополії, яка мала б об'єднати православних і греко-католиків під зверхністю Ватикану, з обов'язковим православним очільником. Він наголошував, що злиття церков – це довготривалий процес, але вже тоді слід було почати реальні кроки до зближення. А. Шептицький запевняв, що єдність із Вселенською Церквою не передбачає відмови від православних традицій і обрядів, оскільки відмінності між ГКЦ та УПЦ у цьому питанні є мінімальними. За його переконанням, така релігійна єдність могла б стати надійною основою для національної консолідації.

Митрополит Андрей Шептицький приділяв особливу увагу соціальному служінню церкви, вбачаючи її не лише як духовний орієнтир, а й як активного учасника розв'язання соціальних проблем суспільства. У цьому контексті екуменізм він сприймав як шлях до практичного служіння людям. Шептицький ініціював і підтримував спільні благодійні ініціативи, у яких брали участь католики, православні та протестанти, спрямовані на допомогу нужденним. Він бачив Греко-Католицьку Церкву як міст між Західною (католицькою) та Східною (православною) традиціями і вірив у її здатність відіграти ключову роль у наближенні українського православ'я до єдності з Римом, протиставляючи це впливам Москви.

30 грудня 1941 р. митрополит звернувся з листом до православних архієреїв в Україні та на українських землях, у якому наголосив на важливості релігійної єдності українського народу як чинника державної консолідації. Він закликав обидві сторони долати розбіжності шляхом взаємних поступок і діалогу. Окрім цього, митрополит активно підтримував створення інституцій, які сприяли міжконфесійному порозумінню. Однією з таких ініціатив була заснована у 1920-х роках «Українська християнська академія» – перша платформа для відкритої дискусії між представниками різних конфесій. Тут священники, богослови й інтелектуали мали можливість обговорювати спільні виклики й шляхи розвитку християнства в Україні та поза її межами.

А. Шептицький послідовно виступав за мирне вирішення міжконфесійних конфліктів, наполягаючи, що екуменізм має охоплювати не лише церковні, а й соціальні, культурні й національні виміри. Він був одним із перших, хто усвідомив потенціал міжцерковного діалогу як інструменту суспільної злагоди.

Цей підхід виявився також у його підтримці національних меншин, зокрема єврейської громади, якій він надавав допомогу під час нацистської окупації. Його діяльність стала символом єдності не лише в релігійному, а й у національному вимірі. Митрополит підтримував ініціативи міжнаціонального порозуміння, скеровані на мирне співіснування всіх народів України. Він вважав, що Греко-Католицька Церква, зберігаючи власну національну специфіку, суттєво відрізняється від латинського католицизму, що надавало їй особливу місію, а також було підставою для його критики надмірної латинізації.

Отже, екуменічна діяльність митрополита Андрея Шептицького мала не лише релігійне, а й глибоке суспільно-політичне значення, впливаючи на формування української національної свідомості, міжконфесійної толерантності та державності в період між двома світовими війнами й у післявоєнний час. Його зусилля стали фундаментом для подальшого розвитку екуменічних ініціатив в Україні та за її межами.

Список використаних джерел

1. Владика Галицький. *Український тиждень*. 19 квітня 2011.
2. Войналович В. Шептицький Андрей / Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. С. 783.
3. Ленчик В. Шептицький Андрей (хресні імена Роман, Олександр, Марія) / Енциклопедія українознавства: Словникова частина: [в 11 т.] / Наукове товариство імені Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. Париж-Нью-Йорк: Молоде життя, 1955–1995. Т. 10. С. 3841–3844.
4. Маринович М. Митрополит Андрей Шептицький і принцип «позитивної суми». Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 248 с.
5. Редліх Ш. Невизнаний Шептицький. *Тиждень.ua*. 13 квітня 2012.
6. Хом'як О., Гайова О. Андрей Шептицький піввіку оберігав Церкву та її вірян. *Високий Замок*. 30 січня – 1 лютого 2015.
7. Басараб В. І. Державотворча концепція та національно-патріотичні ідеї митрополита Андрея Шептицького: дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Ужгород: ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», 2019. 337 с.
8. Українська Греко-Католицька церква: минуле і сучасне: монографія / Вегеш М., Концур-Карабінович Н., Марчук В., Палінчак М., Голонич Я. Fairmont, WV, USA, 2020. 380 с.
9. Ленчик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріярх Йосиф Сліпий. Львів: Свічадо, 2001. 608 с.